

13. *A Dictionary of American English on Historical Principles* / ed. by W. A. Craigie, J. R. Hulbert. London : Oxford University Press, 1960. 2552 p.
14. *A Dictionary of Canadianisms on Historical Principles* / ed. by W. S. Avis. Victoria : Gage Publishing, 1967. 927 p.
15. *A Dictionary of South African English on Historical Principles* / ed. by P. Silva et al. Oxford, etc.: Oxford University Press, 1996. 825 p.
16. *Dictionary of Caribbean English* / ed. by R. Allsopp. Oxford : Oxford University Press, 1996. 697 p.
17. *Longman Dictionary of Contemporary English*. Edinburgh : Pearson Ltd, 2007. 1949 p.
18. *Longman Dictionary of English Idioms*. Harlow, London : Longman Group ltd, 1987. 387 p.
19. *The Concise Australian National Dictionary* / ed. by J. Hughes. Oxford, Melbourne: Oxford University Press, 1992. 662 p.
20. *The Dictionary of New Zealand English. A Dictionary of New Zealandisms on Historical Principles* / ed. by H. W. Orsman. Auckland: Oxford University Press, 1997. 965 p.
21. *The New Oxford American Dictionary* / ed. by E. J. Jewell, F. Abate. Oxford : Oxford University Press, 2001. 2023 p.
22. *The Oxford English Dictionary*. 2nd ed. on CD-ROM, version 3.1. Oxford : Oxford University Press, 2004.

**Тетяна Луньова, кандидат філологічних наук,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка**

АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ В ЕСЕ ПІТЕРА ФУЛЛЕРА ПРО ЖИВОПИСНУ ТВОРЧІСТЬ СІДНІ НОЛАНА: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ

У розвідці застосовано лінгвокогнітивний підхід до аналізу концептуального виміру екфразису. Об'єктом дослідження є концепт AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ як конститuent екфразису в есе Пітера Фуллера про живописну творчість Сідні Нолана. У результаті дослідження з'ясовано, що концепт AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ входить до складу дескриптивного і тлумачного екфразисів завдяки актуалізації своїх складників «географічний простір» і «культурний простір».

Ключові слова: екфразис, концепт, есе про образотворче мистецтво.

Tetyana Lunyova. Actualisation of the concept AUSTRALIA in Peter Fuller's essay about Sydney Nolan's paintings: linguo-cognitive analysis

The study applies linguo-cognitive approach to analyse the conceptual dimension of ekphrasis. The object of investigation is the concept AUSTRALIA as a constituent of ekphrasis in Peter Fuller's essay about Sydney Nolan's paintings. The study results in determining that the concept AUSTRALIA in the essay functions as a constituent of both descriptive and interpretative ekphrases through the actualisation of its conceptual components «geographic space» and «cultural space».

Key words: ekphrasis, concept, essay about painting.

Вступ. Притаманні сучасній науці інтегративні процеси відповідають експансіоністському характеру антропоцентричної лінгвістики [1, с. 8], одним із виявів якого є вихід лінгвістичних досліджень у різні області гуманітарного знання [2, с. 210]. Саме таким розширенням сфери лінгвістичних студій є вивчення екфразису, котрий традиційно розглядався в межах літературознавства і мистецтвознавства. Новітній підхід до аналізу екфразису із застосуванням методики когнітивної лінгвістики [3; 4, с. 285–290] дозволяє залучити його до кола лінгвістичних об'єктів, розглядуваних у зв'язку із питанням про взаємодію лінгвального і когнітивного.

Регулярно цитована дефініція екфразису як «вербальної репрезентації візуальної репрезентації» [5] одночасно окреслює екфразис як унікальне явище взаємодії вербального та візуального, виділяючи його серед інших способів взаємодії людини зі світом та пізнання людиною світу, і відкриває простір для різних тлумачень поняття екфразису, оскільки і термін «*вербальна репрезентація*», і термін «*візуальна репрезентація*» можуть позначати цілий ряд конкретних утілень, як-от: «вербальна репрезентація» – поезія чи прозовий текст; художній твір чи публіцистичний нарис тощо; «візуальна репрезентація» – картина художника, карта, рекламний постер тощо. У нашому дослідженні ми спираємося на дефініцію екфразису як «літературного опису творів візуальних мистецтв, супроводжуваного іноді естетичною оцінкою, іноді описом окремих технічних прийомів автора твору, його манери чи стилю» [6, с. 54], тобто розглядаємо «вербальну репрезентацію» як певний цілісний літературний твір, а «візуальну репрезентацію» – як витвори образотворчого мистецтва. Беручи до уваги можливість використовувати термін *екфразис* для робіт у царині критики та історії мистецтва [7, с. 13], мистецтвознавчої критики творів живопису [8, с. 304], ми зосереджуємося на розгляді екфразису в

есе, присвячених витворам образотворчого мистецтва. Таким чином об'єкт нашого дослідження становлять екфразиси в сучасних англомовних есе про твори живопису, графіки, скульптури.

Мета дослідження. Метою цього дослідження є визначити характерні риси концепту AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ як конституента екфразису в есе шанованого британського мистецтвознавця Пітера Фуллера про живописну творчість відомого австралійського художника Сідні Нолана [9].

Матеріал дослідження складають контексти вербалізації концепту AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ, відібрані з есе методом суцільної вибірки. Зазначений концепт був ідентифікований завдяки наявності в контексті лексем *Australia* та *Australian*, а також топонімів (наприклад, *Sydney*) та антропонімів (наприклад, *Ned Kelly*), які позначають географічні об'єкти чи осіб, пов'язаних з Австралією. Для дослідження фактичного матеріалу були застосовані методи концептуально-семантичного і контекстуально-інтерпретаційного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепт AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ вербалізовано в розглядуваному есе переважно в контекстах зведеного екфразису (за О.В. Яценко [10]), тобто у таких контекстах, які надають «опис зображувальних мотивів кількох творів одного автора, школи, напрямку, які створюють у результаті ціле, певну збірну модель» [ibid.], на противагу простому екфразису, який є «описом якогось одного (як правило, атрибутованого за автором чи назвою) візуального твору або зображення» [ibid.]. При цьому концепт AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ входить до складу як дескриптивного, так і тлумачного екфразисів (за О.В. Яценко [op.cit.]). Наприклад, у наступному фрагменті концепт AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ є конституентом дескриптивного екфразису, позначаючи об'єкти, зображені на картинах: «*We had all the paintings around: the central Australian paintings, the birds, and so on.*» [9, с. 13]. У наведеному фрагменті лексема *Australian* у складі словосполучення *the central Australian paintings*, яке перебуває у семантичних та синтаксичних зв'язках зі словами *the birds*, сприяє актуалізації концепту AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ як особливого географічного місця (простору), зображеного на картинах. Як конституент тлумачного екфразису концепт AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ об'єктивовано, наприклад, у такому контексті есе: «*Recently, I had to do a painting*

*for the Hall of fame in Queensland, which is a big stockmen's (rancher) thing, almost like the Sydney Opera House; so I had to do something which would really be in line with stockmen, or Australia's idea of themselves ...» [9, с. 9]. У наведеному фрагменті концепт AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ актуалізовано за допомогою іменника у присвійному відмінку *Australia's*. Підтримує актуалізацію цього концепту власна назва будівлі *the Hall of fame in Queensland*, до складу якої входить австралійський топонім *Queensland*. Формуванню екфрастиного контексту сприяє використання лексеми *painting*. Власне тлумачний екфразис створюється за допомогою словосполучення *Australia's idea of themselves*, у якому лексема *themselves* означає *stockmen (rancher)*, що репрезентує певні характерні уявлення, втілені в замовленій художникові картині. Таким чином, входячи до складу зведеного дескриптивного і тлумачного екфразисів, концепт AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ відіграє важливу роль у формуванні смислів аналізованого есе.*

У контексті простого екфразису концепт AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ актуалізовано в розглядуваному есе один раз, а саме: *«I didn't go to a reception at the Sydney Art Gallery for him. But he saw a painting of mine there of an abandoned mine-shaft. It was just a landscape and it had sort of ochres and whites and the remains of a kind of a wind-break structure.»* [9, с. 12–13]. У наведеному фрагменті екфрастичний контекст створено за допомогою словосполучення *a painting of mine* та лексеми *landscape*; концепт AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ актуалізовано за допомогою власної назви *Sydney Art Gallery*, а словосполучення *an abandoned mine-shaft* уможливує здійснення простого екфразису, називаючи один фізичний об'єкт, зображений на одній картині.

Як конститuent екфразису концепт AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ має актуалізованими в проаналізованому есе такі складники: «географічний простір» і «культурний простір».

Коли складник «географічний простір» актуалізується в контексті дескриптивного екфразису, він репрезентує знання й уявлення про австралійський ландшафт як зображене на картині, наприклад: *«I'd done some of the drought pictures, all the Central Australian landscapes, the ones that are in the Tate now.»* [9, с. 11]. У наведеному фрагменті лексема *pictures* актуалізує екфрастичний контекст, а словосполучення *all the Central Australian landscapes* у контексті згадки про мистецьку галерею (*the Tate*) репрезентує

візуально сприйманий аспект картини. При цьому складник «географічний простір» об'єктивується в есе у вигляді уявлень «простір, куди приїжджають з інших країн», наприклад: «*I wanted to ask you about your first meeting with Kenneth Clark when he came to Australia in 1949.*» [9, с. 12].

Коли складник «географічний простір» актуалізується в контексті тлумачного екфразису, він слугує для експлікації витоків особливого світосприйняття, відображеного в картинах Сідні Нолана, наприклад: «*But then he started to narrow down and he said, «You realize that if you leave Australia, you might never come back.» He told me that if I decided to leave, he would do everything he could in London to facilitate my way. But he said, again, «You must think very seriously about the fact that you might to come back. And you're in the middle of exploring all the birds, flowers, and wonderful things to do with this continent.»*» [9, с. 13]. У наведеному вище фрагменті есе Сідні Нолан розповідає про свою зустріч з відомим істориком мистецтва Кеннетом Кларком. Синтаксична структура *if you leave Australia, you might never come back* та словосполучення *this continent* актуалізують складник «географічний простір» концепту AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ, а синтаксична структура *you're in the middle of exploring all the birds, flowers, and wonderful things to do with this continent* об'єктивує уявлення про об'єкти (птахів (*the birds*), квіти (*flowers*)) та різні види діяльності (*wonderful things to do with this continent*)), питомі Австралії як континенту, які у своїй сукупності сформували світогляд художника. Синтаксична структура *You must think very seriously about the fact that you might to come back* підтримує інтерпретацію актуалізованих уявлень про австралійський простір як джерело особливого світогляду, який має унікальну цінність.

Складник «культурний простір» концепту AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ актуалізується в есе в контекстах тлумачного екфразису, наприклад: «*The Ned Kelly paintings are ironic in their use of national mythology: Pharlap, Don Bradman, Ned Kelly, and all the rest of the things Australians have thrown-up. I was trying to make an ironic comment on these clichés; the paintings, in themselves, in a formal sense, are ironic.*» [9, с. 11]. У наведеному фрагменті складник «культурний простір» репрезентовано словосполученням *national mythology*, яке позначає абстрактний концепт, і власними назвами, які становлять австралійські міфологізовані уявлення (*Pharlap, Don Bradman, Ned Kelly*).

Синтаксична структура *I was trying to make an ironic comment on these clichés; the paintings, in themselves, in a formal sense, are ironic* слугує для вербалізації інтерпретації власних картин Сідні Ноланом і в такий спосіб виконує функцію тлумачного екфразису.

Характерною рисою актуалізації концепту AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ як конститuenta екфразису в проаналізованому есе є його проставлення концепту EUROPE / ЄВРОПА, наприклад: «*«But when you get to Europe, you'll find that there are other kinds of birds. And there's Florence ... and there's this and there's that.» Of course, I didn't understand then that in Europe there was opera and everything else that would draw me to it. But think of what it meant meeting a man like that, fifteen miles out of Sydney, when I was twenty-eight and had been painting hard for ten years.»* [9, с. 13]. У наведеному фрагменті концепт EUROPE / ЄВРОПА, репрезентований власною назвою *Europe*, і концепт AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ, актуалізований за допомогою топоніма *Sydney*, протиставляються як два різні культурні простори (*there was opera and everything else that would draw me to it*). Концептуальне протиставлення АВСТРАЛІЯ :: ЄВРОПА, реалізоване в проаналізованому есе спирається на опозиції «свій :: чужий» і «близький :: далекий», котрі входять до складу базових бінарних опозицій, що структурують концептуальні системи людей [11, с. 5–6]. Наприклад, у наступному текстовому фрагменті «*I had been bread at the end of the world, but my mind was on the central experiences of Europe, you know, nature, Rimbaud, Schopenhauer, and all the rest of it.*» [9, с. 14] протиставлення АВСТРАЛІЯ :: ЄВРОПА реалізується через об'єктивацію опозиції «близький :: далекий» (*at the end of the world*).

Висновки та перспективи досліджень. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що характерними рисами концепту AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ як конститuenta екфразису в есе Пітера Фуллера про Сідні Нолана є актуалізація як просторових уявлень про Австралію, сформованих на основі чуттєвого сприйняття, так і культурних уявлень, які виформувалися в результаті оперування абстрактними концептуальними одиницями. Той факт, що концепт AUSTRALIA / АВСТРАЛІЯ має різні складники, уможливив його функціонування у якості конститuenta як декскриптивного, так і тлумачного екфразисів.

Перспективи дослідження вбачаються в продовженні детального розгляду концептів, які слугують конститuentaми

екфразису в есе про образотворче мистецтво, що уможливить подальший поступ у вивченні концептуального виміру екфразису.

Джерела та література

1. *Как нарисовать портрет птицы: методология когнитивно-коммуникативного анализа языка: кол. монография / Е.В. Бондаренко, А.П. Матрынюк, И.Е. Фролова, И.С. Шевченко; под. ред. И.С. Шевченко. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2017. 246 с.*

2. *Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа). Язык и наука конца 20 века: сб. статей / под ред. акад. Ю.С. Степанова. Москва: Изд-во РГГУ, 1995. С. 144–238.*

3. *Vorobyova O.P. Multimodality of the Real and Virtual in Virginia Woolf's "A Simple Melody". Cognitive and Affective Implications. Мова – Література – Мистецтво: Когнітивно-семіотичний інтерфейс: матеріали Міжнар. науков. конф. КНЛУ (25–27 вересня 2014 р.) / відп. ред. О.П. Воробійова. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2014. С. 17.*

4. *Изотова Н.П. Игровая стилистика сучасного англомовного художнього нарративу в лінгвістичному висвітленні (на матеріалі романів Дж. М. Кутзее): дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04. Київ, 2018. 458 с.*

5. *Mitchell W.J.T. Ekphrasis and the Other. Picture Theory. Chicago: The University of Chicago Press, 1994. URL: <http://www.rc.umd.edu/editions/shelley/medusa/mitchell.html> (Accessed on 1.03.2018)*

6. *Генералюк Л. Екфразис і гіпотипозис: проблеми диференціації. Слово і Час. 2013. № 11. С. 50–61.*

7. *Wagner P. Introduction: Ekphrasis, Iconotexts, and Intermediality – the State(s) of Art(s). Icons – Texts – Iconotexts: Essays on Ekphrasis and Intermediality. / P. Wagner, ed. Berlin and New York: de Gruyter, 1996. P. 1–42.*

8. *Heffernan J.A.W. Ekphrasis and Representation. New Literary History. 1991. Vol. 22. No2. P. 297–316.*

9. *Fuller P. Sydney Nolan. Writers on Artists. London, New York, Delhi, Sydney, Munich, Paris, Johannesburg: DK Publishing, 2001. P. 8–15.*

10. *Яценко Е. В. «Любите живопись, поэты...». Экфрасис как художественно-мировоззренческая модель. Вопросы философии. 2011. URL: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=427 (дата звернення: 15.09.2018)*

11. *Цивьян Т.В. Лингвистические основы балканской модели мира / Отв. ред. В.Н. Топоров. Москва: Наука, 1990. 207 с.*